

Σπύρος Αλεξίου «Η Ελλάδα καταστράφηκε από την τακτική του “πρόθυμου εντολοδόχου”»

Πηγή: DOCUMENTO Σελ.: 66-67 Ημερομηνία έκδοσης: 23-07-2023
Αρθρογράφος: Επιφάνεια 2063.32 cm² Κυκλοφορία: 12000
Θέματα: MOTIBO ΕΚΔΟΤΙΚΗ

Σπύρος Αλεξίου «Η Ελλάδα καταστράφηκε από την τακτική του “πρόθυμου εντολοδόχου”»

Ο συγγραφέας του βιβλίου «Μεγάλη Ιδέα (1844-1922)» εξηγεί ποιος επωφελήθηκε, ποιος έχασε και τότε γκρεμίστηκε η μεγαλοϊδεατική στρατηγική

Συνέντευξη στον
Θανάση Καραματίτσο

Εχει καταγραφεί στην εθνική ιστοριογραφία ότι η Συνθήκη των Σεβρών «ήταν αναμφισβήτητα, το αποκορύφωμα της διπλωματικής δραστηριότητας του Βενιζέλου», «αποτελέσει τη δικαίωση της εξωτερικής πολιτικής του». Η αναφορά γίνεται στη στρατηγική της επέκτασης –εδαφικής και οικονομικής– της χώρας που έπεσε ως σπόρος το 1844 και αποκλήθηκε Μεγάλη Ιδέα. Ο μεγαλοϊδεατισμός της ελληνικής πολιτικοοικονομικής πολιτικής κάρκε στην αποβόθρα της Σμύρνης τον Σεπτέμβριο του 1922. Ο ίδιος ο εκφραστής αυτής της πολιτικής, ο Ελευθέριος Βενιζέλος, μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή «περίσσωσε ό,τι ήταν δυνατόν» με την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης (1923). Τη διαδρομή από τον «θρίαμβο» στην «καταστροφή» συζητάμε με τον Σπύρο Αλεξίου, εκπαιδευτικό και συγγραφέα του βιβλίου «Μεγάλη Ιδέα (1844-1922)» (εκδ. Τόπος), η οποία αναπτύσσεται αγγίζοντας στρατηγικές και διπλωματικές κινήσεις που παρατηρούμε και σε ενστάσια χρόνια, στις οποίες πέφτουν οικίες του παρελθόντος.

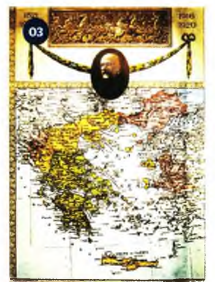
Ο διπλωματικός θρίαμβος του Βενιζέλου ήταν η Συνθήκη των Σεβρών καθώς τα κέρδη ήταν μεγάλα για την ελληνική πλευρά. Γιατί δεν έγινε ποτέ πράξη;
Η Συνθήκη των Σεβρών δεν υπήρξε «θρίαμβος του Βενιζέλου», δεν υπήρξαν «κέρδη». Στην πραγματικότητα δεν υπήρξε καν ως τελεσημένο διπλωμα-

τικό γεγονός καθώς θα έπρεπε να επικυρωθεί από τα κοινοβούλια των συμβαλλόμενων χωρών ή να επιβληθεί στρατιωτικά. Τίποτα από αυτά τα δύο δεν συνέβη. Οι όροι καθορίστηκαν στη Συνδιάσκεψη του Σαν Ρέμο (Απρίλιος, 1920) όπου επικυρώθηκε το αγγλογαλλικό σύμφωνο «Σάικς-Πικό» για το μοίρασμα της Μέσης Ανατολής.

Ο Βενιζέλος παραπλανητικά παρουσίαζε ως δεδομένη την υποστήριξη της Βρετανίας προς της Ελλάδα: 6 Μάρτιο 1920 είχε συναντηθεί στο Λονδίνο με τον υπουργό Στρατιωτικών Τσόρτσιλ και τον αρχηγό του επιτελείου στρατηγό Ουίλσον. Κατέστησαν σαφή την άρνηση της Βρετανίας να παράσχει βοήθεια στην Ελλάδα. Ο Ουίλσον το βεβαιώνει: «Του καταστήσαμε σαφές ότι ούτε εις άνδρας, ούτε εις χρήμα, ούτε εις την θράκη, ούτε εις την Σμύρνη θα εβοηθούσαμε τους Έλληνες [...] Του είπα ότι θα καταστρέψω την χώραν του, ότι θα ευρίσκειται εις πόλεμον επί έτη με την Τουρκίαν...». Το επιβεβαιώνει κι ο Βενιζέλος με τηλεγράφημα στον υπουργό Εξωτερικών Ν. Πολίτη ενώ κι ο Γάλλος πρωθυπουργός Μιλεράν δήλωσε ότι δεν επρόκειτο να διαθέσει στρατεύματα για την επιβολή της.

Πιο σαφής ο Τσόρτσιλ: «[...] η αβία των όρων της συνθήκης εξηπάτο από ένα μοναδικόν στοιχείον: τον ελληνικόν στρατόν. Εάν ο Ελευθέριος Βενιζέλος και οι στρατιώτες του καθόρθωναν να επιβληθούν επί του Κεμάλ, έχει καλώς. Εάν όχι, έπρεπε να αναζητούσαμε καλύτερας λύσεις. Την ειρήνην με την Τουρκίαν έπρεπε, διά να την επιβάλλωμεν, να κάνωμεν πόλεμον. Τη φοράν αυτήν οι σύμμαχοι θα τον διεξήγον δι' εντολοδόχου [...]». Ο «εντολοδόχος» ήταν η Ελλάδα. Αποτέλεσμα ήταν η προδιαγεγραμμένη καταστροφή του 1922. Το έκανε πει ο πρόεδρος της

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπογράφει (01) τη Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920) που επεκτείνει την Ελλάδα, όπως φαίνεται σε καρτ ποστάλ της εποχής (03) σε δύο ηπείρους και πέντε θαλάσσιες. Δύο χρόνια μετά, αφού ο ελληνικός στρατός κινήθηκε στο Αφιόν Καραχισάρ (05) το παραμύθι της Κόκκινης Μηλιάς, τον Σεπτέμβριο του 1922 η Σμύρνη φλεγόταν, όπως φαίνεται πίσω από το βρετανικό θωρηκτό «Iron Duke» (02), καίγοντας οριστικά τη Μεγάλη Ιδέα. Ετσι επήλθε ως αποτέλεσμα η Συνθήκη της Λωζάνης, την οποία αναγγέλλει η εφημερίδα «Εμπρός» στο πρωτοσέλιδο της Τετάρτης 25 Ιουλίου 1923 (04)

Γαλλίας Ραϊμόν Πουανκαρέ: «Η συνθήκη αποδείχθηκε πλέον εθραυστος των περιόρων πορσελιών της πόλεως όμου υπεγράφη. Μην εγγίζετε».

Τελικά βρεθήκαμε στη «σωστή πλευρά της Ιστορίας»; Ποιος ωφεληθήκαμε από τη Συνθήκη των Σεβρών;
Σίγουρα δεν ωφεληθήκαμε η Ελλάδα. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις επιβάλλονταν από το βρετανικό επιτελείο, ο ίδιος ο αρχιστράτηγος Παρασκευόπουλος παραδέχεται ότι μετέφερε τις εντολές του Βρετανού αντιστράτηγου Μιλν. Ενδεικτικό το υπόμνημα που έστειλε η ελληνική κυβέρνηση στη βρετανικά το καλοκαίρι του 1921: «...Η βρετανική αυτοκρατορία κατά φυσικόν λόγον ενδιαφερομένη διά την εξασφάλισιν της ελευθερίας των Σενών και την ελευθέρωσιν των της ανατολικής Λεκάνης της

«Κέρδισαν οι μεγάλες δυνάμεις που κατοχύρωσαν τα κέρδη τους. Οι χαμένοι ήταν οι λαοί της περιοχής. Επειτα από αιματοχυσία δέκα χρόνων επιλέχθηκε, πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία, η μαζική ανταλλαγή πληθυσμών. Βίωσαν τη φρίκη της προσφυγιάς 1.500.000 Έλληνες και 750.000 Τούρκοι»

Μεσογείου δεν δύνανται παρά να αναγνωρίσουν την Ελλάδα ως πιστόν και ειλικρινή φύλακα της ελευθερίας ταύτης, αποφασισμένη να εκπληρώσει ταύτην και διά των ιδίων αυτής δυνάμεων...». Ενώ ο κεραλικός στρατός ήταν απασχολημένος, οι Άγγλοι καταλάμβαναν τη Μοσούλη και τα πετρέλαια της περιοχής, οι Γάλλοι κι οι Ιταλοί σόναπταν εμπορικές συμφωνίες και αμερικανικές εταιρείες αναλάμβαναν την ανοικοδόμηση της καταστραμμένης Τουρκίας. Αυτοί ωφελήθηκαν... Οσο για τη «σωστή πλευρά της Ιστορίας». Από την ίδρυσή του το ελληνικό κράτος ως δόγμα είχε την πρόθεση στο άρμα της εκάστοτε κυρίαρχης ιμπεριαλιστικής δύναμης, ελπίζοντας να βρει δικαίωση η Μεγάλη Ιδέα στα ψίχουλα που θα έφταναν από το τραπέζι της μοιρασιάς. Η τακτική αυτή οδήγησε σε τραγωδίες.

Πόσο ισχυρή ήταν η Ελλάδα όταν προσδέθηκε στο άρμα της Αγγλίας; Μπορούσε να εξασφαλίσει ρόλο περιφερειακής δύναμης; Η πολιτική ηγεσία πίστευε ότι η στρατιωτική ισχύς της Ελλάδας εξασφάλιζε τον ρόλο της περιφερειακής δύναμης. «Απάντησα ότι αναλαμβάνουμε, όσον αφορά τα επικαλούμενα προς εμάς μέρη, την επιβολή στην Τουρκία των όρων της συνθήκης» έγραφε ο Βενιζέλος. Το 1921 ο πρωθυπουργός Καλογερόπουλος δήλωνε πως «η χώρα διέθετε στρατό 120.000 αντρών, ικανό να συντρίψει τη Τουρκία εντός τριμήνου! Η στρατιωτική νίκη ήταν αδύνατη χωρίς στήριξη αλλά κανείς «σύμμαχος» της Αντάντ δεν στήριζε την Ελλάδα. Χρησιμοποίησαν την παρουσία της για να συνάψουν κερδοφόρες συμφωνίες με την Τουρκία ενώ ο Βενιζέ-

λος «πέτυχε» με την εκστρατεία στην Ουκρανία να στρέψει προς τον Κεμάλ τη νεαρή Σοβιετική Ένωση. Υποτίμησε η πολιτική ηγεσία τις αλλαγές που είχε επιφέρει ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Ήταν η αρχή του τέλους της αποικιοκρατίας, ξεσπούσαν εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα που όδυναν τις αντιθέσεις στο εσωτερικό της Αντάντ. Αυτό συνέβαινε και στην Εγγύς και τη Μέση Ανατολή. Σε αυτό το διεθνές πλαίσιο ήταν άστοχο να μετρά κανείς την «ισχύ» μόνο με αριθμούς, όταν μάλιστα κι αυτοί ήταν ανεπαρκείς. Ήταν αφέλεια (:) να πιστεύει κανείς ότι αρκούσαν 120.000 άντρες, χωρίς έδραμες και ανεφοδιασμό, για να προσαρπάσουν μια περιοχή από το Αιγαίο ως την Αγκυρα και από τον Πόντο ως την Αττάλεια, με εκθριβική την πλειονότητα του πληθυσμού και ισχυρό εθνικιστικό κίνημα.

Η οικονομική κατάσταση της χώρας πόσο επηρέασε τις στρατιωτικές εξελίξεις; Στη συζήτηση για την «ισχυρή Ελλάδα» αποσιώζει η κοινωνία που, εκτός από τον φόρο αίματος, οικονομικά εξαθλιωνόταν. Το 1920 οι φόροι ανήλθαν σε 480 εκατ. από 207 εκατ. το 1914. Η κυβέρνηση Βενιζέλου είχε αυξήσει τα ενοίκια ως και 60-80%! Το 1921 η παιδική θνησιμότητα έφτανε στο εφιαλτικό ποσοστό 24,47%. Οι άθλιες συνθήκες ζωής των εργατών είχαν συνέπεια μεγάλα ποσοστά θνησιμότητας κυρίως από φυματίωση. Την ίδια περίοδο όμως η Εθνική Τράπεζα είχε πενταπλασιάσει τα αποθέματά της σε δραχμές και είχε διπλασιάσει τα αποθέματα σε χρυσό και ξένο συνάλλαγμα. Την τριετία 1919-21 οι Έλληνες εφοπλιστές διέθεσαν 12 εκατ. λίρες για την αγορά 200 νέων πλοίων. Οι διάδοχοι του Βενιζέλου ακολούθησαν την ίδια πολιτική. Η τιμή των βασικών ειδών είχε αυξηθεί κατά 30-50% ενώ η αξία της δραχμής είχε μειωθεί κατά 50%. Χιλιάδες άποροι, μαζί με τους λιποτάκτες και τους ανυπότακτους, κατέφυγαν στα βουνά, η «Καθημερινή» τους υπολόγιζε σε 100.000! Σε αυτήν τη συγκυρία οι μεγαλοτσιφλικάδες επιχείρησαν –κυρίως στη Θεσσαλία– να επαναφέρουν τους αγρότες στην κατάσταση του κολίγου με την απαίτηση του 1/3 της σοδειάς ως γαιοπρόσδοδο. Όλα αυτά επηρέαζαν το καταρρακωμένο πθικό του στρατού: ο αρχηγός του ΓΕΣ, στρατηγός Ξενοφών Στρατηγός έγραφε: «Η θέληση και η ενεργητικότητα των Ελλήνων ήταν πολύ κατώτερες από τη θέληση και την ενεργητικότητα των ανδρών του Κεμάλ».

Κρίνετε ότι η ανώμαλη προσέγγιση στη Λωζάννη ήταν αποτέλεσμα της στρατιωτικής ήττας και του μεταβαλλόμενου τοπίου των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων; Πόση εμπιστοσύνη τελικά μπορεί να έχει κανείς στους ισχυρούς; Η Λωζάννη ήταν αποτέλεσμα της στρατιωτικής ήττας. Βασικό αίτιο ήταν «η εμπιστοσύνη στους ισχυρούς». Τα συμφέροντα των δυνάμεων δεν ήταν «μεταβαλλόμενα». Οι βλέψεις τους ήταν συγκεκριμένες, αφορούσαν πλουτοπαραγωγικές πηγές, εξασφάλιση αγορών, εμπορικές συμφωνίες και διευκολύνσεις. Αυτό που μεταβαλλόταν ήταν οι συμμαχίες τους και η εκμετάλλευση των «πρόθυμων εντολοδόχων», όπως η Ελλάδα. Να υπενθυμίσουμε την τακτική του Κεμάλ: εκμεταλλεύτηκε τη σύγκρουση των δυτικών δυνάμεων με τη Σοβιετική Ένωση, εξασφάλισε έτσι τα βόρεια σύνορα και υποχρέωσε τους δυτικούς να αναζητήσουν γέφυρες. Η Τουρκία από αυτή την τακτική διασώθηκε, η Ελλάδα από την τακτική του «πρόθυμου εντολοδόχου» καταστράφηκε. Άρα καμία εμπιστοσύνη δεν μπορεί να δίνεται στις υποσχέσεις των ισχυρών διαχρονικά. Είναι το πιο σίγουρο δίδαγμα από όποια εποχή κι αν μελετήσουμε.

Κέρδισε η Ελλάδα ή η Τουρκία στη Λωζάννη; Στη Λωζάννη κέρδισαν οι μεγάλες δυνάμεις που κατοχύρωσαν τα κέρδη τους ενώ είχαμε τη δυναμική εμφάνιση των ΗΠΑ. Οι χαμένοι ήταν οι λαοί της περιοχής. Επειτα από αιματοχυσία δέκα χρόνων επιλέχθηκε, πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία, η μαζική ανταλλαγή πληθυσμών. Βίωσαν τη φρίκη της προσφυγιάς 1.500.000 Έλληνες και 750.000 Τούρκοι. Η «ρεαλιστική» προσέγγιση υποστηρίζει ότι εκεί που είχαν φτάσει τα πράγματα οι πληθυσμοί οι οποίοι θα παρέμεναν στο έδαφος του ανταλλάου θα βίωναν γενοκτονία, οπότε η ανταλλαγή ήταν η μόνη λύση. Η διαπίστωση είναι ουσιαστική, η «ρεαλιστική» προσέγγιση όμως αποφεύγει να αναφέρει ποιοι και γιατί «έφτασαν εκεί τα πράγματα». Χαμένες ήταν και η Ελλάδα και η Τουρκία ως κρατικές οντότητες. Πέρα από τις τεράστιες απώλειες σε ανθρώπους και οικονομία, η Ελλάδα είδε να καίγεται η Μεγάλη Ιδέα. Εμπαινε σε μια μακρά περίοδο πολιτικές αστάθειας με συλλογικό τραύμα και επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπιστεί το προσφυγικό πρόβλημα. Χαμένη όμως ήταν και η Τουρκία παρά τη διάσωση ενός τμήματος της απέναντις αυτοκρατορίας. Το τμήμα αυτό είχε απολέσει τις βασικές πλουτοπαραγωγικές πηγές, σημαντικές υποδομές και μεγάλο μέρος της εθνικής του κυριαρχίας.

Η Μεγάλη Ιδέα «εξέπνευσε» στη Λωζάννη το 1923. Εκτοτε δεν αποτελεί κυρίαρχο αφήγημα αλλά εμπνέει, τότε και τώρα, ο μύθος της Κόκκινης Μηλιάς. Στη Λωζάννη εξέπνευσε η στρατηγική υλοποίησης της Μεγάλης Ιδέας που σχεδίασε ο Βενιζέλος. Το ελληνικό κράτος ποτέ δεν την εγκατέλειψε αλλά η Κόκκινη Μηλιά έπαψε να συμβολίζει την εδαφική επέκταση προς τη Μικρά Ασία. Στον αιώνα που μεσολάβησε η Κόκκινη Μηλιά πήρε τη μορφή της Κύπρου, της Βαλκανικής ενδοχώρας ή των ΑΟΖ. Σήμερα επανέρχονται στο προσκήνιο τα ελληνοτουρκικά.

Πόσο επικτό και, κυρίως, πόσο επιθυμητό είναι να αναθεωρηθεί η συνθήκη; Εκτιμώ πως ενδεχόμενη αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάννης είναι επικίνδυνη, γνωρίζουμε καλά ότι τα εθνικά σύνορα αλλάζουν με πόλεμο. Σε επικίνδυνα μονοπάτια θα οδηγήσει και κάθε «διαπραγμάτευση» που το αποτέλεσμα της το έχουν προδιάρθρωσε, με βάση τα συμφέροντά τους, οι ΗΠΑ και η ΕΕ, καθώς σε καμία περίπτωση τα συμφέροντα αυτά δεν συναντώνται με τα συμφέροντα των δύο λαών. Η εποχή μας θυμίζει έντονα τις παρομοίες του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου ο οποίος για την Ελλάδα έληξε με τη Συνθήκη της Λωζάννης. Ας αναλογιστούμε ποιες επιλογές οδήγησαν στην τραγωδία που σφραγίστηκε με τη συνθήκη αυτή κι ως αγωνιστούμε να μην επαναληφθεί.